

Murzyni w życiu religijnym Brazylii

Autor tekstu: **Mirosław Kropidłowski**

Wiadomo, że Murzyni są wielką siłą w wielu chrześcijańskich Kościołach. Nie widać tego jednak, gdy bliżej przyglądamy się ludziom, którzy w tych Kościołach zajmują najwyższe szczeble hierarchii. W Afryce, jak sam się przekonałem, jest czymś wręcz zwyczajowym, aby nie dopuścić do kościelnych rytów tradycji pochodzących z murzyńskiej części „Czarnego Kontynentu”.

Kto zna Nowy Testament lub regularnie uczestniczy w nabożeństwach swojego Kościoła, z pewnością czytał lub słyszał słowa napisane przez Pawła w jego Liście do Galatów: „Wszyscy bowiem dzięki tej wierze jesteście Synami Bożymi — w Chrystusie Jezusie. Bo wy wszyscy, którzy zostaliście ochrzczeni w Chrystusie, przyoblekliście się w Chrystusa. Nie ma już Żyda ani poganina, nie ma już niewolnika ani człowieka wolnego, nie ma już mężczyzny ani kobiety, wszyscy bowiem jesteście kimś jednym w Jezusie Chrystusie”. Ileż to razy słowa te były czytane lub cytowane przez księży, biskupów, pastorów, papieży i różnych innych kaznodziei!

Jednak rzeczywistość jest zupełnie odmienna od tej, jaką głosi zacytowana zasada z Pisma Świętego. W Brazylii, zdarza się jeszcze, że białe rodziny nie życzą sobie, aby ślubu udzielał czarnoskóry ksiądz. A w wielu, coraz bardziej potężnych, Kościołach neopentekostalnych (w Polsce zwanych Kościołami zielonoświątkowymi „trzeciej fali”) głosi się, że różne tradycje pochodzenia afrykańskiego w rzeczywistości są formą kultu Szatana, więc czymś pochodzenia demonicznego. Niestety środowiska kościelne wcale nie są wolne od postaw rasistowskich. Zasady równości i miłości bliźniego, które powinny być częścią chrześcijańskiego i kościelnego życia, wielokrotnie pozostają tylko w płomiennych, ale pustosłownych kazaniach.

W Brazylii istnieje ukryty rasizm, co ma swoje odzwierciedlenie w wewnątrzkościelnym życiu różnych chrześcijańskich wspólnot. Potwierdza to słaba obecność murzyńskich liderów w najróżniejszych, katolickich i protestanckich wspólnotach. W Kościele rzymskokatolickim w Brazylii, na około 400 biskupów jest tylko 8 biskupów Murzynów. A na ponad 15 tysięcy księży, tylko około 550 to Murzyni. Dane te pochodzą z Duszpasterstwa „Afro” Narodowej Konferencji Biskupów Brazylii (CNBB).

W innych Kościołach Brazylii nie jest lepiej. Tylko Metodysty przejęli się tą sytuacją i utworzyli Duszpasterstwo Zwalczenia Rasizmu. Murzyni jako prezydenci i zastępcy prezydentów kościelnych wspólnot są jeszcze wyjątkiem. Nie odpowiada to rzeczywistości, jeżeli chodzi o proporcje murzyńskich wiernych w tych Kościołach.

Według spisu ludności, przeprowadzonego w 2000 r., najwięcej procentowo Murzynów w Brazylii w religii pochodzenia afrykańskiego, w Candomblé stanowią oni 60 procent wszystkich wiernych. W Kościele protestanckim Brazylii (w najróżniejszych jego odmianach) Murzyni stanowią 45 procent wiernych, a w Kościele rzymskokatolickim i w Umbandzie po 44 procent. Tymczasem czarnoskórzy i Mulaci to tylko 252 tysięcy wiernych należących do religii pochodzenia afrykańskiego czyli Candomblé i Umbandy. Do Kościołów katolickiego i protestanckiego należy ich w Brazylii aż 67 milionów.

Nie zawsze tak było. W czasach kolonizacji Brazylii przez Portugalię, właśnie Candomblé było rzeczywistością odpowiadającą murzyńskiej, dawnej kulturze i życiu w Afryce. Brazylia jednak była okupowana przez katolickich Portugalczyków, którzy nie pozwalali swoim niewolnikom na praktykowanie ich religii i kultury. Jak twierdzi antropolog Vagner Gonçalves da Silva z Uniwersytetu z Sao Paulo, doszło do gwałtownych represji i zwalczania kultów afrobrazylijskich, zarówno przez Kościół rzymskokatolicki, jak również przez samo społeczeństwo, które napiętnowało tę religię. Aż do XIX wieku Kościół rzymskokatolicki w Brazylii nie przyjmował kandydatów na księży i zakonników spośród Murzynów, Mulatów i Indian. W XX wieku rasizm wewnątrz katolicyzmu dalej istniał. Dopiero II Sobór Watykański uchylił szczelinę dla tolerancji wobec murzyńskiego sposobu wyrażania religijności. Zarówno Kościół rzymskokatolicki, jak i Kościoły protestanckie powinny przyznać się do winy, że przyczyniły się do ucisku czarnoskórych niewolników poprzez postawy rasistowskie wobec murzyńskiej kultury i religijności.

Prześladowanie pochodzącej z Afryki religijności przyczyniło się do osłabienia Candomblé

w Brazylii. Ale nie tylko ono było tego przyczyną. Problem polega na tym, że praktykowanie tej religii jest kosztowne. Wymaga ona czasu i zainwestowania w rytuały, co z kolei wymaga użycia wielu elementów liturgicznych i pieniędzy. Część osób z tych, które odsunęły się od Candomblé, znalazła swoje miejsce w innej, synkretycznej religii, w Umbandzie. To pomieszczenie katolicyzmu, spirytyzmu i Candomblé pozwoliło na przyciągnięcie zarówno białych, jak i Murzynów. Ważną postacią w Umbandzie jest wizerunek „starego murzyna” („preto velho”), jednego z duchów, przewodnika, który posiada wiele cech pozytywnych, takich jak doświadczenie i pokora.

Ciekawostką może być fakt, że na początku, kiedy pierwsi biali zaczęli interesować się Candomblé, również Murzyni zabraniali im uczestniczyć w swoich religijnych celebracjach. Wielu potomków dawnych niewolników twierdziło, iż Candomblé jest religią zachowującą pochodzenie rodzinne, przechodzącą z pokolenia na pokolenie. O przynależności więc do „terreiro” miało decydować pochodzenie z rodzin murzyńskich. Dopiero z biegiem czasu taka postawa wobec białych zanikła. Dzisiaj najwięcej białych można spotkać w Candomblé na południu i w południowo-zachodniej Brazylii. Tam do tej religii przystąpiło wiele osób z białej klasy średniej, co przyczyniło się do pojawienia się liderów Candomblé, którzy nie byli Murzynami.

W Brazylii istnieje dzisiaj 55 milionów murzyńskich katolików, ale nie ma żadnego Murzyna na najwyższych stanowiskach kościelnych. Jurandyr Azevedo Araújo, z Duszpasterstwa Afro CNBB, powiedział o praktyce życia czarnoskórych księży: „Kiedy znajdujemy się w parafialnym biurze lub w zakrystii, to często się zdarza, że przychodzące osoby pytają nas o księdza. Zdarzają się również jeszcze przypadki, że kiedy ksiądz Murzyn wchodzi do kościoła, to niektórzy natychmiast z niego wychodzą”.

W 1988 r. w Brazylii obchodzono setną rocznicę zniesienia niewolnictwa. W tym samym roku Kościół rzymskokatolicki w Brazylii, jako temat przewodni Kampanii Braterstwa na okres Wielkiego Postu, wybrał zdanie: „Usłyszałem Krzyk tego Ludu”. Dziesięć lat później zostało utworzone w Brazylii Duszpasterstwo Afro (czyli osób pochodzenia afrykańskiego), uprawomocnione w 2000 r. Ksiądz Jurandyr wskazuje, że nie tylko liczba hierarchów murzyńskich w Brazylii jest bardzo mała, ale i liczba katolickich świętych murzyńskiego pochodzenia. Możliwe jednak, że ta liczba może się wreszcie zwiększyć, bowiem w samej Brazylii oczekuje się na proces kanonizacyjny dwóch ciemnoskórych katolików: pierwszego biskupa Murzyna - Silvério Pimenty i Franciszki de Paula de Jesus Isabel, czyli „Nhá Chica”.

Tymczasem rośnie w siłę murzyński ruch wewnątrz brazylijskiego katolicyzmu. W styczniu tego roku odbędzie się w Porto Alegre IV Narodowy Kongres Murzyńskich Zrzeszeń Katolickich. „Istotnym rysem murzyńskich ruchów w Brazylii jest opór. W oparciu o doświadczenie w swojej walce odkrywają nowy wizerunek Boga, który kroczy, śpiewa, tańczy, uczestniczy. To jest Bóg oporu. Dlatego przyjąć swoje murzyńskie pochodzenie jest częścią duchowości walki i wyzwolenia”. Tak powiada ksiądz Jurandyr.

Warto dodać, że symbolem Brazylii jest statuetka przedstawiająca murzyńską Matkę Jezusa, Nossa Senhora Aparecida.

Tradycyjna postawa murzyńskiego świętowania znalazła swoje miejsce w kultach zielonościowych, w których 49 procent z ponad 30 milionów wiernych to Murzyni. Brazylia dzisiaj jest trzecim co do liczebności protestanckim krajem świata, po USA i Chinach, z czego ponad 75 procent to są właśnie różne odmiany zielonościowców. Raczej nie mają powodzenia wśród Murzynów religie, w których duży nacisk kładzie się na kazania lub na cichą medytację. Ale za to te religie, które posiadają tradycję związaną z muzyką, śpiewem, tańcem, z wejściem w trans i z wyrażaniem swoich uczuć i wiary za pomocą ciała, mogą liczyć na sukces.

Filozof, pisarz i pastor Kościoła Baptistów, Marco Davi de Oliveira, stwierdził: „W Kościele Zielonościowym istnieje pewna afrykanizacja. Jego liturgia jest bardzo podobna do tej z Candomblé, gdzie używa się ciała i muzykalności przy użyciu rytmów perkusyjnych”. W swojej książce „Najczarniejsza Religia Brazylii” podkreślił obecność Murzynów wśród wiernych Kościoła Zielonościowego, w tym fakt, że założycielem jednego z najważniejszych Zgromadzeń Bożych był właśnie północnoamerykański Murzyn. De Oliveira zwraca uwagę, iż w Brazylii zielonościowcy od początku działali tam, gdzie odczuwano większy brak religijności, czyli na północy kraju. Głosili teologię pomyślności, która zapowiadała poprawę życia wiernych z Bożą pomocą tutaj i teraz. Ruch zielonościowy dał możliwość pojawienia się wielu liderów, od których nie wymagano długich lat nauki, ukończenia szkół czy seminariów oraz posiadania różnych zasług. Osoba może być zamiataczem ulic, czy ulicznym sklepikarzem, ale w kościele

może pełnić funkcję diakona. I dopóki przebywa wewnątrz świątyni czuje się osobą bardzo ważną.

Jednakże również w Kościele Zielonoświątkowym Murzyni rzadko zajmują wyższe stanowiska. O istniejącym w nim rasizmie w ogóle się nie mówi. Ruch murzyński dopiero się tam zaczyna, ma swoje początki wśród wiernych i niektórych pastorów, ale nigdy nie wychodzi od liderów.

Wśród Kościołów neopentekostalnych w Brazylii istnieje ruch skierowany przeciwko symbolom kultury murzyńskiej. Na początku 2003 r. doszło do zgłoszenia władzom sądowym oraz parlamentarnym kraju, przez wyznawców Candomblé, wrogich na nich ataków w telewizji, w prasie i bezpośrednio w świątyniach, ze strony pastorów i wiernych Kościołów neopentekostalnych. Dotyczyło to zwłaszcza najbardziej murzyńskiego stanu Brazylii, Bahija, w którym mieszkam. Ostatnio Kościoły neoptekostalne w Salvadorze, stolicy tego stanu, wymyśliły nawet „capoeirę Pana”, czyli taneczny, murzyński sposób walki oraz „acarajé Pana” czyli potrawę na bazie zmielonej fasoli, warzyw, krewetek, pieprzu i typu gęstego sosu. Chodzi o oderwanie tych murzyńskich symboli od utożsamiania ich z Candomblé.

Najmniejszą religijną wspólnotą murzyńską w Brazylii są czarnoskórzy Żydzi. Jest ich tutaj 2687, czyli 2 procent wszystkich Żydów. Według rabina Henry Sobela z Sao Paulo, również liczba wszystkich Żydów w Afryce ulega zmniejszeniu. W całej Afryce jest ich tylko około 100 tysięcy, z czego 90 procent żyje w Afryce Południowej. Jest tam mało murzyńskich Żydów, w większość z nich to Falasze z północno-zachodniej Etiopii. Słowo „Falasz” pochodzi od dawnego etiopskiego słowa oznaczającego obcokrajowca, wypędzonego. Według rabina Sobla chodzi tu o wygnanych z Ziemi Świętej. Zazwyczaj twierdzi się, że są oni potomkami plemiona Dana, jednego z 12 plemion Izraela, albo potomkami króla Salomona i królowej Saby. Zawsze wiernie trwali przy wierze żydowskiej, ale prześladowani przez inne religie, głównie przez chrześcijan i muzułmanów oraz cierpiąc głód, choroby i suszę, prawie już znikli. Według rabina Sobla, Falasze byli zbyt biedni, aby móc wyemigrować do innych krajów, np. do Brazylii. Przyznał również, że samych brazylijskich Murzynów nawróconych na judaizm jest również niewielu.

Powiada się, że dusza nie ma koloru ani rasy. Ale w rzeczywistości religijnej Brazylii rasizm jest ciągle jeszcze smutną rzeczywistością katolicyzmu, protestantyzmu i innych wyznań. Istnieje jednak już wiele inicjatyw, aby zerwać z tym wstydliwym dziedzictwem. Ale to dopiero jest początek walki o równość wobec Boga i ludzi.

Oby nadszedł taki dzień, gdy wszyscy wreszcie zrozumieją, że wobec Boga nie ma Murzyna, Indianina lub białego, ale wszyscy są równi. Również, aby dotrzeć do najwyższych stanowisk w swoich Kościołach i grupach religijnych.

Mirosław Kropidłowski

Ur. 1961. Przez wiele lat był misjonarzem katolickim w Afryce i w Ameryce Łacińskiej, od niedawna jest księdzem prawosławnym Ukraińskiego Kościoła Prawosławnego - Patriarchatu Kijowskiego w w Brazylii. Współtworzy serwis Ekumenizm.pl. Pracuje jako zastępca dyrektora w biednej szkole publicznej na peryferiach miasta Senhor do Bonfim i pracuje społecznie wśród najuboższych dzieci swojej szkoły i regionu. Jest także inicjatorem [Stowarzyszenia Misja Nadzieji i Miłości](#), do walki z biedą i jej konsekwencjami.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 25-01-2005)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3897) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,3897>)

Contents Copyright © 2000-2008 Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę katalogów, skrypty oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl